

Koulutuspolutun löytämistä ja sitoutumista – Toisen asteen opintojen uudelleensuuntaaminen ja maahanmuuttotaustaisuus

Kalalahti, Mira – Jahnukainen, Markku – Kivirauma, Joel – Varjo, Janne – Zacheus, Tuomas.
2020. KOULUTUSPOLUN LÖYTÄMISTÄ JA SITOUTUMISTA – TOISEN ASTEEN
OPINTOJEN UUELLEENSUUNTAAMINEN JA MAAHANMUUTTOTAUSTAISUUS.
Kasvatus 51 (4), xxx–xxx.

Suomalainen peruskoulujärjestelmä on sitoutunut tavoittelevaan mahdollisuuksien tasa-arvoa eli turvaamaan kaikille yhtäläiset mahdollisuudet siirtyä toiselle asteelle. Käytännössä kuitenkin nuorten koulutusvalintoja ja koulutuksen läpäisemistä määrittävät monet perhetaustaan ja tuen tarpeeseen liittyvät tekijät. Suomalaisnuorten tiedetään myös opiskelevan toisella asteella viiveisemmin ja katkonaisemmin kuin ikätoverinsa muissa OECD-maissa. Tarkastelemme tässä artikkelissa monimenetelmällisellä seuranta-aineistolla 357 nuoren koulutussiirtymää peruskoulusta toiselle asteelle sekä toisen asteen opintojen keskeyttämistä koskevia harkintoja. Erityisenä tarkastelukohteena ovat maahanmuuttotaustaiset nuoret. Tuloksina esitämme, että opintojen uudelleensuuntaamista harkitsi noin viidennessä oppilaista, ja niitä uudelleensuuntaasivat keskimääräistä useammin maahanmuuttotaustaiset nuoret. Maahanmuuttotaustaisten nuorten toisen asteen siirtymät olivat monipolvisempia ja heille tarjolla olleet vaihtoehdot kapea-alaisia. Esitämme, että opiskelupaikan vaihtaminen tai opintojen keskeyttäminen on tyypillisesti seurausta muutoksista koulutus- ja uratavoitteissa sekä opintojen kuormittavuudesta. Aina nuorten harkinta ei kuitenkaan johda opiskelupaikan vaihtamiseen tai keskeyttämiseen, vaan nuoret kertoivat myös sopeutumisesta, sinnittelystä ja kiinnittymisestä.

Asiasanat: toisen asteen valinta, keskeyttäminen, ohjaus, maahanmuuttotaustaisuus

Johdanto

Koulutuksen varhainen keskeyttäminen ja toisen asteen opintojen katkonaisuus on nostettu koulutuspolitiikan uudistuksissa keskeisesti esille 2020-luvulle tultaessa. Koulutukseen osallistumisesta on muodostunut sekä kilpailukyky-yhteiskunnan resurssi että kansalaisuuden ja elämänhallinnan edellytys (Palola, Hannikainen-Ingman & Karjalainen 2012).

Kansainvälisesti vertailtuna Suomessa ongelmallista on verraten yleinen toisen asteen opintojen keskeyttäminen ja yleisesti opiskelun varhainen lopettaminen (Hiilamo ym. 2017; Pekkarinen & Myllyniemi 2018). Opinnot aloitetaan myöhään ja opinnot kestävät varsin pitkään. Esimerkiksi joka neljännes opiskelija suorittaa vielä ammatillisia opintoja viisi vuotta opintojen aloittamisen jälkeen. (OECD 2019a, 2019b.)

Tämä artikkelin kohteena ovat peruskoulun 2015 päättäneet 357 nuorta, joita seurattiin neljä vuotta vuoden 2018 kevääseen¹. Vastaavasta ikäluokasta peruskoulun suorittaneista nuorista yli puolet (53 %) jatkoi lukiokoulutukseen ja alle puolet (42 %) ammatillisiin oppilaitoksiin. Kolme prosenttia hakeutui valmistavaan koulutukseen tai lisäopetukseen. Vain kolme prosenttia nuorista ei jatkanut lainkaan tutkintotavoitteista opiskelua välittömästi peruskoulun jälkeen. (Tilastokeskus 2015a.)

Toisella asteella koulutukselliset katkokset ovat jo yleisempiä: esimerkiksi vuoden 1987 kohortin nuorista 13,7 prosenttia oli vailla tutkintoa 25. ikävuoteen mennessä (Haapakorva, Ristikari & Kiilakoski 2018). Kaikkiaan opiskelun keskeyttää hakematta muihin opintoihin noin viisi prosenttia nuorista. Opintojen keskeyttäminen on yleisempää ammattioppilaitoksissa (7,6 % lukuvuonna 2014–2015) kuin lukiokoulutuksessa (3,1 %) (Tilastokeskus 2017). Opiskelun varhain lopettaneita 18–24-vuotiaita nuoria (*early leavers from education and training*), jotka ovat suorittaneet korkeintaan peruskoulun eivätkä ole tutkintoon johtavassa tai kurssikoulutuksessa, on noin 9–10 prosenttia tästä ikäryhmästä. Suomi sijoittuu eurooppalaisessa vertailussa tällä mittarilla kuitenkin keskimääräiselle tasolle. (Eurostat 2019.)

Nuorten koulutusvalintoja ja koulutuksen keskeyttämistä määrittävät omien toiveiden ja tavoitteiden lisäksi moninaiset perhetaustaan ja elämäntilanteeseen liittyvät tekijät, joita on tarkasteltu muun muassa haastatteluaineistoin ja tilastoin (esim. Aaltonen & Lappalainen 2013; Pekkarinen & Myllyniemi 2018; Pensonen & Ågren 2018). Tässä artikkelissa

monipuolistamme ymmärrystä keskeyttämisen tai koulutuksessa pysymisen tekijöistä analysoimalla toisen asteen opintojen uudelleensuuntaamisen – opintojen lopettamisen tai opiskelupaikan vaihtamisen – harkitsemisen yleisyyttä ja siihen johtavia tekijöitä. Erityisesti tarkastelemme maahanmuuttotautaisuuteen liittyvät tekijöiden, kuten perheen maahanmuuttotautaan, kielitaidon tai koulutusjärjestelmän tuntemuksen, yhdistymistä opintojen uudelleensuuntaamiseen.

Koulutukselliset katkokset ja opintojen keskeyttäminen

Koulutussiirtymiin on rakennettu monenlaisia tukitoimia. Opinto-ohjauksella pyritään vahvistamaan oppilaiden omaa toimijuutta ja oma-aloitteisuutta koulutus- ja uravalinnoissa sekä tarjoamaan oppilaille tietoa ja tutustumismahdollisuuksia. Tuella pyritään ehkäisemään koulupudokkuutta ja koulutuksen varhaista keskeyttämistä (Holopainen, Kalalahti & Varjo 2017). Suomalaiseen koulutusjärjestelmään ja sen ohjausjärjestelmään on kuitenkin sisäänrakennettu eräänlainen ajatus nuorten ohjaamisesta ”tavanomaisille” reiteille. Malliin perustuva ohjaustyö perustuu pitkälti lineaariseksi oletetun koulutussiirtymän tukemiseen eikä aina kykene ohjaamaan moninaisille koulutusreiteille. (Kalalahti, Niemi, Varjo & Jahnukainen 2020.) Koulutuksen keskeyttäminen ja koulutuksen ulkopuolelle jääminen seuraavat keskimääräistä useammin koulupolkua, jossa jo ensimmäinen hakutoive jää saavuttamatta ja nuori aloittaa toisen asteen opinnot toissijaisessa hakukohteessaan (Haapakorva ym. 2018).

”Koulutuskatkokset” ovatkin hyvin erilaisia. Yksi keskeyttämiseen johtavista syistä on odotusten ja opiskelupaikkoihin valikoitumisen kohtaamattomuus. Nuori saattaa esimerkiksi ajautua omasta näkökulmastaan ”väärälle” alalle tai huomata opintojen edetessä, etteivät opinnot vastaa odotuksia (Myllyniemi & Kiilakoski 2018). Koulutuksen keskeyttäminen voi merkitä epäonnistumisen sijaan ura- ja ammattitaitoiveiden suuntaamista tavoitteellisesti kohti kirkastuneita tai helpommin suoritettavia opintoja (Aaltonen & Lappalainen 2013). Myös koulun toimintakulttuuri, tuen puute sekä oppilaiden ja opettajien väliset suhteet saattavat johtaa opintojen keskeyttämiseen (Myllyniemi & Kiilakoski 2018; Rantanen & Vehviläinen 2007). Koulutukseen hakeutuminen keskeyttämisen jälkeen on keskimääräistä vaikeampaa paitsi heikosti koulussa menestyville myös niille nuorille, jotka ovat saaneet opintoihinsa vain vähän tukea ja joiden opinnot ovat laahanneet muiden perässä (Myllyniemi & Kiilakoski

2018). Jos nuoren voimavaroja ja osallisuutta ei pystytä tukemaan opintojen keskeydyttyä, uudelleensuuntaaminen johtaa usein uuteen keskeyttämiseen (Haapakorva ym. 2018).

Maahanmuuttajana koulutuspoluilla

Yhdenvertaisten koulutusmahdollisuuksien näkökulmasta aiempi tutkimus on osoittanut tekijöitä, jotka yhdistyvät keskimääräistä useammin koulutuskatkoksiin. Keskimääräistä useammin toisen asteen opinnot jäävät saavuttamatta erityisen tuen tarpeessa olevilta nuorilta (Kirjavainen, Pulkkinen & Jahnukainen 2016; Pensonen & Ågren 2018), ammatilliseen koulutukseen hakeneilta ja nuorilta, joiden perheessä on työttömyyden tai taloudellisten vaikeuksien kaltaisia kuormittavia tekijöitä (Ristikari ym. 2018). Kouluttautuminen on sidoksissa myös vanhempien koulutustaustaan, perheen maahanmuuttotaustaan ja sukupuoleen (ks. esim. Keski-Petäjä & Witting 2016).

Koulutuksella on erityisesti maahanmuuttotaustaisiin nuoriin kahdenlainen sidos: koulutuksen avulla pyritään kiinnittämään nuoret yhteiskuntaan, ja koulutus lupaa maahanmuuttajaperheille sosiaalista kohoamista. Kansainvälisessä tutkimuskirjallisuudessa koulutukseen on liitetty ajatus maahanmuuttotaustaisten perheiden optimismista (*immigrant optimism*), joka ilmentää koulutukselle asetettujen tavoitteiden laajuutta (D'hondt, Van Praag, Van Houtte & Stevens 2016; Raleigh & Kao 2010). Koulutus ja sen avulla saavutettava elämänhallinta saattaa olla maahanmuuton varsinainen syy. Viitteitä maahanmuuttotaustaisten nuorten koulutusoptimismista on saatu myös suomalaisista tutkimuksista (Kalalahti, Varjo & Jahnukainen 2017; Holmberg ym. 2018).

Suomalainen koulutusjärjestelmä ei ole käytännössä pystynyt lunastamaan maahanmuuttotaustaisten perheiden koulutusodotuksia. Muualla kuin Suomessa syntyneet sekä maahanmuuttotaustaltaan Euroopan unionin ulkopuolinen väestö jäävät keskimääräistä useammin kokonaan vaille koulutusta (Ilmakunnas, Kauppinen & Kestilä 2015; Valtiontalouden tarkastusvirasto 2015). Maahanmuuttotaustaiset nuoret eivät kuitenkaan ole yhtenäinen ryhmä, vaan koulutussiirtymiin vaikuttavat myös muun muassa perheen koulutus ja nuoren oma koulumenestys. Perheen lähtömaalla on myös vaihteleva vaikutuksensa kouluttautumiseen: vaikka Afrikasta, Itä-Aasiasta ja Lähi-idästä kotoisin olevien nuorten koulutusmahdollisuudet ovat kaikkein epätasa-arvoisimpia, kouluttautuvat itäaasialaistautaiset nuoret heistä kaikkein pisimmälle. Väestötasolla maahanmuuttotaustaiset

suorittavat kuitenkin toisen asteen tutkinnon valtaväestöä harvemmin, vaikka koulumenestys ja vanhempien koulutusaste huomioitaisiin (Kilpi-Jakonen 2011, 2017).

Vuonna 2015 sekä lukioon että ammatillisiin oppilaitoksiin pääsi perusasteelta selvästi suomenkielisiä vähemmän opiskelijoita, jotka puhuivat äidinkielenään muuta kieltä kuin suomea, ruotsia tai saamea (tästä eteenpäin vieraskieliset nuoret). Suomen kieltä äidinkielenään puhuvista yhdeksäsluokkalaisista nuorista toiselle asteelle valittiin 95 prosenttia hakijoista, vieraskielisistä 88 prosenttia. (Opetus- ja kulttuuriministeriö & Opetushallitus 2018.) Vuonna 2014 metropolialueen vieraskielisistä yhdeksäsluokkalaisista vain 54 prosenttia tuli hyväksytyksi ensisijaiseen hakukohteeseensa, valtaväestön nuorista puolestaan 73 prosenttia (Kupiainen 2016).

Vieraskielisistä nuorista myös keskimääräistä useampi oli joko opiskelemassa muualla kuin tutkintoon johtavassa koulutuksessa tai koulutuksen ulkopuolella: keväällä 2015 peruskoulunsa päättäneistä vieraskielisistä nuorista 76 prosenttia ja äidinkielenään suomea puhuvista 94 prosenttia oli syksyllä opiskelemassa tutkintoon johtavassa koulutuksessa. Sen sijaan *ei-tutkintoon johtavissa koulutuksissa* olevien osuudet olivat suuremmat vieraskielisillä (6 %) kuin suomenkielisillä (2 %). Samoin niiden nuorten osuus, jotka *eivät opiskelleet eivätkä olleet työssä*, oli vieraskielisillä suomenkielisiä suurempi (vieraskieliset 4 %, suomenkieliset 0,2 %). (Opetus- ja kulttuuriministeriö & Opetushallitus 2018.)

Vieraskielinen väestö myös läpäisee koulutuksen keskimääräistä harvemmin. Erot ovat suuria varsinkin lukion läpäisemisessä: lukuvuonna 2010–2011 lukion aloittaneista suomenkielisistä nuorista 85 prosenttia ja vieraskielisistä 63 prosenttia oli suorittanut ylioppilastutkinnon viisi vuotta myöhemmin. Lukiosta kokonaan koulutuksen ja työelämän ulkopuolelle ilman valmistumista oli ajautunut 13 prosenttia vieraskielisistä, mikä on yhdeksän prosenttiyksikköä enemmän kuin suomenkielisistä (4 %). Ammatillisessa koulutuksessa äidinkieleen perustuvat erot eivät ole yhtä suuria. Ammatillisissa opinnoissa lukuvuonna 2010–2011 aloittaneista suomenkielisistä nuorista viisi vuotta myöhemmin ammatillisen tutkinnon oli suorittanut 65 prosenttia ja vieraskielisistä 61 prosenttia. Suomenkielisistä kuusi prosenttia oli siirtynyt koulutuksen ja työelämän ulkopuolelle valmistumatta verrattuna vieraskielisten yhdeksään prosenttiin. Vieraskieliset opiskelijat läpäisivät ammatillisen koulutuksen nopeammin kuin lukiota käyneet vieraskieliset, mutta kuitenkin suomenkielisiä hitaammin. (Opetus- ja kulttuuriministeriö & Opetushallitus 2018.)

Maahanmuuttotataustaisia nuoria koskevat tutkimukset osoittavat, että nuoret tekevät koulutusvalintansa usein varsin ristiriitaisissa mahdollisuuksien rakenteissa (*opportunity structures*) (Jahnukainen ym. 2019). Nuoria kannustetaan opiskelemaan ja he asettavat tavoitteet korkealle, mutta ohjaustyön ammattilaiset eivät löydä tai tunnista nuorten tarvittavan kielitaidon tai arvioidun tuen tarpeen vuoksi mahdollisia koulutusreittejä (Kurki 2018; Mäkelä 2019; Zacheus & Kivirauma 2018). Erilaiset lähtökohdat toisen asteen valinnoille näkyvät esimerkiksi peruskoulun päättöluokan suurissa osaamiseroissa valtaväestön eduksi (Kirjavainen & Pulkkinen 2017). Maahanmuuttotataustaisten nuorten koulutussiirtymien viiveet saattavatkin osittain selittyä sillä, että nuoret etsivät tavoitteitaan vastaavia paikkoja tavanomaista pidempään. Heikommasta osaamistason ja perheiden odotusten vuoksi maahanmuuttotataustaisten nuorten koulutusvalintoihin kohdistuu keskimääräistä monimutkaisempaa pohdintaa vanhempien ja opinto-ohjaajien kanssa omien tavoitteiden, opiskeluvalmiuksien sekä kielitaidon yhteensovittamisesta (Kalalahti ym. 2020; Kurki 2018; Kuukka, Oukarim-Soivio, Pirinen, Tarnanen & Tiusanen 2015).

Tutkimusasetelma

Tässä artikkelissa tarkastelemme, a) millaisia eroja yhdeksännen luokan hakutoiveissa ja toiselle asteelle sijoittumisessa on, b) miten yleistä toisen asteen opintojen uudelleensuuntaaminen on sekä c) millaiset tekijät saavat nuoren harkitsemaan opintopolun uudelleensuuntaamista. Erityisenä analyysin kohteena tutkimuksessa ovat maahanmuuttotataustaisten nuorten koulutusvalinnat ja maahanmuuttotataustaisuuteen kietoutuvat uudelleensuuntaamisen tekijät.

Artikkelin tutkimusasetelma on monimenetelmällinen (*mixed methods*). Analyysimme perustuu keväällä 2015 harkinnanvaraisena otoksena käynnistetyn seurantatutkimuksen aineistosta (n = 447) poimittuun osaotokseen (n = 357) sekä edelleen poimittuun 86 oppilaan ryhmään, jotka ovat joko harkinneet vaihtamista tai vaihtaneet tai lopettaneet opintonsa kolmen seurantavuoden aikana. Harkinnanvaraisella otoksella tutkimukseen valittiin erilaisilta kaupunkimaisilta asuinalueilta kouluja, joissa on keskimääräistä enemmän maahanmuuttotataustaisia nuoria (Tilastokeskus 2015b, 2016). Koulut (n = 8) sijaitsivat Turun ja pääkaupunkiseudun asuinalueilla. Näissä koulujen oppilaista keskimäärin viidennes oli vieraskielisiä. Tutkimuskunnissa vieraskielisten oppilaiden osuudet vaihtelivat 11 prosentista

16 prosenttiin, kun koko maan keskiarvo on 5 prosenttia. Harkinnanvaraisella otoksella tavoitettiin 67 prosenttia tutkimukseen valittujen koulujen yhdeksäsluokkalaisista. Tässä artikkelissa käytämme otoksesta muodostettua näytettä, johon poimittiin ne nuoret, jotka olivat vastanneet seurantakyselyyn ainakin kerran kahtena ensimmäisenä seurantavuotena peruskoulun jälkeen ($n = 357$). Lisäksi muodostimme uudelleensuuntaamisen tarinoita, joissa analysoimme laadullisesti nuorten vastauksia myös opintojen kolmannelta seurantavuodelta (ks. taulukko 1).

---TAULUKKO 1 tähän---

Aineiston nuorista 236 (66 %) edustaa valtaväestöä ja 121 (34 %) maahanmuuttotataustaisia nuoria eli maahanmuuttajanuoria tai kansainvälisten parisuhteiden lapsia, jotka ovat joko itse syntyneet ulkomailla tai joiden vanhemmista vähintään toinen on syntynyt ulkomailla. Maahanmuuttotataustaiset nuoret voivat olla siten 1) ensimmäisen polven maahanmuuttajia eli itse syntyneet ulkomailla, 2) toisen polven maahanmuuttajia eli heidän huoltajansa ovat syntyneet ulkomailla tai 3) kansainvälisten parisuhteiden lapsia, joiden toinen vanhempi on syntynyt ulkomailla. Muita nuoria kutsutaan valtaväestön nuoriksi. Tutkimukseen osallistuneista maahanmuuttotataustaisista nuorista pääosa ($n = 85$) oli toisen sukupolven maahanmuuttajia tai kansainvälisten parisuhteiden lapsia. Vaikka tavoitteenamme ei ollut rakentaa yksinkertaista vertailuasetelmaa valtaväestön ja maahanmuuttotataustaisten nuorten välille, rinnastamme määrällisessä analyysissä näitä ryhmiä toisiinsa myös sukupuolten mukaisesti pyrkiessämme ymmärtämään, missä laajuudessa maahanmuuttotataustaisuus yhdistää nuorten sekä tyttöjen ja poikien vastauksia koulutussiirtymistä. Yleistykseen pyrkiessään karkea luokittelu jättää kuitenkin näkymättömiin runsaasti muita toisaalla tutkimiamme koulutusvalintoihin ja elämäntilanteisiin liittyviä merkityksiä (ks. Jahnukainen ym. 2019, Mäkelä 2019).

Monimenetelmällinen asetelma tarkoittaa tässä artikkelissa numeeristen ja sanallisten aineistojen yhdistämistä ja tulkintojen rinnastamista, niin sanottua *synergoivaa asetelmaa* (ks. Pitkäniemi 2015). Tutkimuskysymyksiin a) ja b) vastasimme kyselylomakkeiden suljetuilla kysymyksillä (ks. myös taulukko 1 ja liitetaulukko 1) ja tutkimuskysymykseen c) yhdistämällä yksittäisten vastaajien suljettuja ja avovastauksia tekstitauluksi. Jokaisesta tutkimukseen osallistuneesta opintonsa keskeyttäneestä, opintoalaa vaihtaneesta tai näitä harkinneesta nuoresta ($n = 86$) muodostettiin seurantahistoria kyselylomaketietojen,

yhteishakutietojen sekä haastatteluaineistojen perusteella. Tällaisen monimenetelmällisen tutkimusotteen vahvuus on sen pragmaattisessa kyvyssä yhdistää eri tietolähteitä ja tuottaa tutkimuskohteestaan täydellisempi kuva ja ymmärrys (Bryman 2006; Johnson, Onwuegbuzie & Turner 2007) kuin yksittäisellä menetelmällä olisi mahdollista saavuttaa.

Tulosluvun ensimmäinen alaluku vastaa tutkimuskysymykseen a) määrällisillä menetelmillä, ristiintaulukoinneilla ja χ^2 -riippumattomuustestein. Toinen ja kolmas alaluku kuvaavat opintojen uudelleensuuntaamisen yleisyyttä ja taustoja (tutkimuskysymys b). Tieto uudelleensuuntaamisen harkinnasta perustuu kyselylomakkeen ”Oletko harkinnut opintojen keskeyttämistä” / ”-- vaihtamista?” -kysymykseen. Kyllä- tai ei-vastausta tarkennettiin avovastauksella. Kysymys toistettiin kolme kertaa seurannan aikana. Lisäksi nuoret saivat täydentää opintopolkuaan tai elämäntilannettaan avovastauksin kaikkiaan neljä kertaa ja opintojen lopulla vuonna 2018 kertoa myös, mikä opintoja oli edistänyt tai estänyt. Koulutusvalintojen taustatietoja tarkastellaksemme muodostimme nuorten vastauksista ryhmittelyanalyysin (k-keskiarvo) avulla koulutusvalintaprofiileja (kuvio 1 ja liitetaulukko 1). Ristiintaulukointien lisäksi uudelleensuuntaamisen esiintyvyyttä analysoidaan t-testillä ja aineiston vinouden vuoksi myös Mann-Whitneyn U-testillä (ks. liitetaulukko 2).

Neljännessä alaluvussa vastaamme tutkimuskysymykseen c) analysoimalla nuoria, jotka olivat vähintään kerran harkinneet vaihtoa tai keskeyttämistä yhdestä kolmeen vuotta peruskoulun jälkeen ($n = 86$). Heistä valtaväestön tyttöjä oli 34 ja poikia 14; maahanmuuttotautaisista tyttöjä ja poikia oli kumpiakin 19. Konstruoimme seuranta-aineiston avulla näistä nuorista *uudelleensuuntaamisen tarinoita* käymällä läpi kaiken kyselylomaketiedon, kuten vastaukset koulutuspoluista, tavoitteista, koulumenestyksestä, koulunkäyntivaikeuksista, sekä seurantaan liitetyt avovastaukset. Nuorista 44 oli kirjannut harkinnalleen perusteluita avovastauksiin, ja muiden tarinat rakensimme kyselylomakkeen muilla tiedoilla. Nuorista 12 kuului myös tutkimushankkeen laadullisen seurannan ryhmään, ja käytimme heidän kanssaan vuosina 2015 ja 2018 tehtyjä teemahaastatteluja täydentämään heidän tarinoitaan. Koostimme uudelleensuuntaamisen tarinat ensin koulutuspolkuja kuvaavaksi tekstitaulukoksi. Muodostimme luokkia, esimerkiksi ”keskeyttämisen syy huonot kokemukset työssäoppimisjaksolta” ja tiivistimme niitä temaattisesti teoriaohjautuvasti. Nojasimme tulkinnoissa aiempien tutkimusten tuloksiin opintojen ja odotusten kohtaamattomuudesta (ks. Myllyniemi & Kiilakoski 2018) sekä kouluhyvinvoinnista (ks.

Harinen & Halme 2012; Konu 2002) ja opiskelun kuormittavuudesta (ks. Väliavaara, Paakkari, Aro & Torppa 2018).

Tutkimuksessa käytetty seuranta-aineisto on monipuolinen. Tarkastelemme määrällistä aineistoa prosenttiosuuksien ja yleisyyden näkökulmista, ja rikastamme johtopäätöksiä laadullisella aineistolla. Aineisto kuitenkin kapenee seurannan edetessä, ja käytetty aineisto on sekä määrällisesti että laadullisesti suppea. Laadullisen tutkimuksen metodologiasta näkökulmasta nuorten avovastauksista konstruoidut tarinat ovat karkeita, ja määrällisen tutkimuksen metodologiasta näkökulmasta tulkinnat perustuvat valikoituun otokseen. Aineisto (n = 357) riittää kuitenkin tilastollisessa mielessä käytettyihin analyysimenetelmiin lukuun ottamatta tarvetta täydentää t-testiä Mann-Whitneyn U-testillä muuttujien normaalijakautumattomuuden vuoksi. Sisällönanalyysillä muodostettuja tulkintoja puolestaan vahvistimme teoriaohjaavalla luennalla, määrällisellä analyysillä ja aiemmalla tutkimuksella. Valikoitu otos ei kuitenkaan edusta perusjoukkoa, vaan kuvaamme sen artikkelissa näytteenä, josta ei voi suoraan tehdä yleistyksiä. Näytteenä johtopäätökset kertovat päättöluokkalaisten koulutussiirtymistä kaupunkikouluissa, joissa on paljon maahanmuuttotataustaisia nuoria.

Maahanmuuttotataustaisten nuorten myöhäisemmät koulutusvalinnat

Seurantaan osallistuneista nuorista suurin osa (64 %) opiskeli lukuvuonna 2015–2016 lukiossa ja hieman alle kolmannes (31 %) ammattioppilaitoksessa (taulukko 2). Lukio-opintoihin olivat hakeutuneet yleisimmin tytöt ja harvimmin maahanmuuttotataustaiset pojat, joista joka toinen (50 %) oli opiskelemaisissa ammattioppilaitoksessa ja usein myös muussa koulutuksessa, kuten valmistavissa opinnoissa.

---TAULUKKO 2 tähän---

Ensimmäinen hakutoive oli toteutunut 70 prosentilla nuorista, maahanmuuttotataustaisilla hieman harvemmin (62 %) kuin keskimäärin. Vaikka ero ei ole aineistossamme tilastollisesti merkitsevä, se vastaa pääpiirteissään tämän artikkelin taustoituksessa kuvattuja eroja toiselle asteelle valikoitumisesta: 54 prosenttia maahanmuuttotataustaisesta nuorista ja 73 prosenttia valtaväestön nuorista pääsee hakemalleen opiskelulinjalle suoraan peruskoulusta (Kupiainen 2016).

Yhdeksännellä luokalla lukio-opintoja suunnitelleet valtaväestön oppilaat ($n = 144$) olivat useammin myös valikoituneet lukio-opintoihin (96 %), kun taas ammatillisia opintoja suunnitelleet ($n = 57$) olivat valikoituneet ammatillisten opintojen (83 %) lisäksi myös lukioihin ja muihin opintoihin, kuten valmistaviin opintoihin. Lukio-opintoja ennen yhteishakua suunnitelleet maahanmuuttotataustaiset nuoret ($n = 65$) olivat päätyneet tätä harvemmin lukioihin (83 %). Ammatillisia opintoja suunnitelleet ($n = 31$) olivat päätyneet hieman valtaväestön oppilaita useammin ammatillisiin opintoihin (87 %). Yleisesti ottaen niiden maahanmuuttotataustaisten nuorten, jotka eivät vielä 2–3 kuukautta ennen yhteishakua tienneet hakukohdettaan ($n = 16$), valinta oli lopulta useimmin tarkentunut ammatillisiin opintoihin (63 %) ja valtaväestön nuorten ($n = 33$) useimmin lukio-opintoihin (61 %). Keskimäärin maahanmuuttotataustaisten nuorten yhdeksännen luokan valintasuunnitelmien ja saadun opiskelupaikan välillä oli enemmän vaihtuvuutta, ja valinnat suuntautuivat muita nuoria useammin ammatillisiin opintoihin. Yleistettävyyden näkökulmasta hakutoiveiden ja toisen asteen opiskelupaikkojen väliset yhteydet olivat tilastollisesti merkitseviä ($\chi^2(4)_{\text{kaikki}} = 203,71$, $p < .001$; $\chi^2(4)_{\text{maah.}} = 60,10$, $p < .001$; $\chi^2(4)_{\text{valtav.}} = 150,92$, $p < .001$), mutta on muistettava, että prosenttiosuudet perustuvat pieniin lukumääriin (ks. myös Jahnukainen ym. 2019).

Koulutusvalintaprofiilit valintojen taustalla

Koulutusvalinnoista kertovat myös muodostamamme koulutusvalintaprofiilit (ks. liitetaulukko 1). Ensimmäiseen ryhmään profiloituneita nuoria ($n = 121$) yhdistivät tulevaisuuden odotusten epävarmuus ja vähäinen koulunkäynnin tuki. Vaikka heidän koulumenestyksensä oli suhteellisen keskimääräistä, heidät erotti muista ryhmistä erityisesti vähäinen koulunkäynnistä pitäminen. Toisen ryhmän profiilissa ($n = 76$) yhdistyivät päämäärätietoiset tulevaisuuden odotukset ja muita huomattavasti runsaammat itsearvioidut opiskeluvaikeudet. Tietynlaista ristiriitaa tämän ryhmän koulutusvalintoihin toivat myös samanaikainen vahva koulumyönteisyys, poissaolojen runsaus ja muita heikommät kouluarvosanat. Kolmannen ryhmän nuoria aineistossa oli eniten ($n = 160$). Tämän ryhmän nuorilla oli runsaasti koulutusvalinnoissa tarvittavia voimavaroja, kuten koulumenestystä ja koulunkäynnin tukea. He tekivät kuitenkin toisen asteen valinnan muita itsenäisemmin eli ilmoittivat vanhempien ja opettajien vaikutuksen valintaan pieneksi.

---KUVIO 1 tähän---

Koulumenestys ja itsenäiset valinnat -ryhmään profiloitui keskimääräistä enemmän valtaväestön nuoria – valtaväestön tytöistä 58 % (n = 73) ja pojista 44 % (n = 49) (ks. kuvio 1). Tämä oli myös maahanmuuttotastaisten tyttöjen suurin ryhmä (41 %, n = 26). Maahanmuuttotastaiset pojat sen sijaan profiloituivat tyypillisesti päämäärätietoisten tavoitteiden ja koulunkäyntivaikeuksien ryhmään (57 %, n = 33). Epävarmojen ja vähäisen tuen valintojen profiliin luokittuminen oli yleisintä valtaväestön poikien ryhmässä (44 %, n = 49).

Koulussa menestyvät ja itsenäisesti valintoja tekevät nuoret olivat keskimääräistä useammin peruskoulua seuraavan syyslukukauden alussa opiskelemassa lukiossa (84 %, n = 132) kuin epävarmojen valintojen ja tuen puutteen ryhmän nuoret (52 %, n = 61) ja päämäärätietoisten tavoitteiden sekä koulunkäyntivaikeuksien nuoret (41 %, n = 41) (ks. taulukko 2). Vastaavasti ammatillisissa opinnoissa oli eniten jälkimmäisestä ryhmästä (53 %, n = 37) ja epävarmoista valitsijoista (40 %, n = 47). Noin viisi prosenttia nuorista suoritti muita opintoja tai oli vaille opiskelupaikkaa.

Uudelleensuuntaamisen yleisyys

Opintojaan olivat uudelleensuunnanneet tai niiden uudelleensuuntaamista harkinneet sekä lukioissa että ammatillisissa oppilaitoksissa opiskelevat nuoret. Lukiolaisista 20 prosenttia ja ammattioppilaitoksissa opiskelevista 22 prosenttia oli harkinnut opintojen suuntaamista uudelleen toisen asteen aikana (taulukko 3). Opintonsa lopetti vuosittain kuusi nuorta, mutta näistä osa oli seuraavana vuonna jatkanut opintojaan. Maahanmuuttotastaisilla nuorilla, sekä tytöillä että pojilla, uudelleensuuntaamisen harkinta oli yleisempää kuin valtaväestön nuorilla. Maahanmuuttotastaiset nuoret (tytöistä 35 % ja pojista 26 %) harkitsivat opintojen uudelleensuuntaamista hieman valtaväestön nuoria useammin (25 % ja 14 %). Kaikkiaan tytöt miettivät vaihtamista tai lopettamista poikia enemmän.

Kouluvalintaprofiilien perusteella vaikutti siltä (taulukko 3), että koulutuksen uudelleensuuntaamista harkitsivat useammin sekä nuoret, joiden profilissa yhdistyivät vahvat tavoitteet mutta myös opiskeluvaikeudet (31 %, n = 37) että nuoret, joiden valinnat olivat epävarmoja ja jotka olivat saaneet opintoihinsa vähän tukea (31 %, n = 23). Uudelleensuuntaamista sen sijaan harkitsivat kaikkein vähiten ne nuoret, joilla oli paljon voimavaroja, hyvä koulumenestys ja itsenäinen koulutusvalinta – heistä vain 14 prosenttia (n

= 22) oli harkinnut kahden ensimmäisen opintovuoden aikana opintojen uudelleensuuntaamista.

---TAULUKKO 3 tähän---

Kouluhyvinvointia kuvaavat seurantakysymykset toisen asteen opinnoista (ks. liitetaulukko 2) tarkentavat kuvaa siitä, minkälaiset tekijät saavat nuoren harkitsemaan opintojen sujuvuutta: uudelleensuuntaamista tai keskeyttämistä harkitsivat useimmin nuoret, joilla oli runsaasti koulunkäyntivaikeuksia tai joista koulunkäynti ei tuntunut yleisesti kivalta. Huomionarvoista myös on, että koulutyön kokeminen raskaaksi oli lisääntynyt toisen asteen opinnoissa toisena opintovuonna niillä opiskelijoilla, jotka olivat harkinneet opintojen keskeyttämistä kahden ensimmäisen vuoden aikana.

Uudelleensuuntaamisen tarinoita – vaihtoja, keskeytyksiä ja sopeutumista

Kun odotukset ja koulutuspaikka eivät kohtaaa

Artikkelin toisessa osassa tarkastelemme koko seurannan aikana koottuja uudelleensuuntaamisen tarinoita. Analyysin jäsentämiseksi luokittelimme keskeyttämisen tai vaihtamisen perusteluja ja taustatekijöitä isompiin kokonaisuuksiin ja asettelimme ne kahden temaattisen kokonaisuuden alle.

Syynä koulutuksen keskeyttämiseen – tai ainakin sen harkitsemiseen – voi olla väärän alan tai koulutuksen valinta. Odotusten ja opintojen *kohtaamattomuudella* tarkoitetaan tilannetta, jossa nuori kokee valitun alan tai koulutuksen vääräksi. Myllyniemen ja Kiilakosken (2018) mukaan taustalla on tyypillisesti tilanne, jossa opetus ei vastaa nuorten ennakkokäsityksiä. Tämä voi johtua esimerkiksi alaan tai koulutukseen liittyvistä vääristä luuloista, suppeaksi jääneestä opinto-ohjauksesta tai muusta puutteellisesta valintatiedon lähteestä. Paikansimme tutkimusaineistostamme 51 opintojen ja odotusten kohtaamattomuudelle perustuvaa uudelleensuuntaamisen tarinaa, joissa koulutuksen vaihtamista tai keskeyttämistä on ainakin pohdittu.

Huomattava osa opintojen ja odotusten kohtaamattomuuden kanssa kamppailevista nuorista koki olevansa ammatillisissa opinnoissaan väärällä alalla. Opitut asiat, harjoitellut työtehtävät tai koulutuksen mahdollistamat tulevaisuudennäkymät olivat osoittautuneet epäkiinnostaviksi

tai jollakin tapaa vääränlaisiksi. Seurauksena oli tyypillisesti opiskelumotivaation lasku ja omien tavoitteiden uudelleenarviointi. Ammatillisten opintojensa ja odotustensa kohtaamattomuuden kanssa painiskelevista nuorista valtaosa oli päättänyt mukautua ja sinnitellä nykyisen koulutuksensa loppuun huolimatta turhautumisesta ja motivaatio-ongelmista (n = 15). Vaakakupissa painoi esimerkiksi halu olla hukkaamatta jo tehtyä työtä opintojen parissa tai vaihtoehtoisesti tilanne, jossa uusi ammatillinen ala ei ollut täysin selvillä. Selvästi pienempi osa nuorista oli tehnyt ratkaisun hakeutumisesta jollekin toiselle ammatilliselle linjalle (n = 5).

Lukio-opiskelijoilla tyypillinen opintojen ja odotusten kohtaamattomuus liittyi tunteeseen väärässä oppilaitoksessa olemisesta (n = 7). Tyypillisin ryhmä tässä joukossa olivat maahanmuuttotataustaiset nuoret, jotka olivat hakeneet ensimmäisenä vaihtoehtonaan yhteisvalinnassa IB-lukioon ja tulleet hylätyiksi. Suomenkieliset lukio-opinnot tuntuivat kielitaidon rajoitteiden takia hankalalta; monessa tapauksessa myös suunnitellut jatko-opinnot olisivat englanninkielisiä ja ulkomailla. Kohtaamattomuus merkitsi tässä tapauksessa tilannetta, jossa tavoiteltavia koulutusvaihtoehtoja eli englanninkielistä lukiokoulutusta on saatavilla vain rajoitetusti. Suomenkielisestä lukiosta toiseen tai lukiosta ammatilliseen oppilaitokseen vaihtamiset jäivät aineistossamme suhteellisen vähälukuisiksi (n = 5).

Kolmannenlaisesta kohtaamattomuudesta kertoivat nuoret, jotka vasta etsivät omia koulutuksellisia väyliään tai joiden reittejä olivat rajoittaneet esimerkiksi erityisen tuen tarve, heikko kielitaito tai maastamuutto (n = 19). Tyypillisesti heidän koulutuspolkunsa olivat katkoksellisia ja epävarmoja, ja niitä luonnehtivat lisäopetus, ajanjaksot kotona ja tempoilevat siirtymät erilaisten ammatillisten koulutusten välillä.

Kouluhyvinvointi ja koulunkäynnin kuormittavuus

Toinen tutkimuksessamme nuorten siirtymätarinoiden kautta tulkittu uudelleensuuntauksen kokonaisuus liittyy kouluhyvinvointiin. Kouluhyvinvoinnilla tarkoitetaan laaja-alaista kokonaisuutta, jonka osa-alueita ovat esimerkiksi yhteisöllisyys, turvallisuuden tunne ja osallisuus (ks. esim. Harinen & Halme 2012; Konu 2002). Kouluelämällä on nuoren hyvinvointiin kokonaisvaltainen vaikutus: elämäntyytyväisyys edistää koulutukseen kiinnittymistä ja positiiviset kokemukset lisäävät elämänhallintataitoja (ks. esim. Upadyaya & Salmela-Aro 2017). Kouluhyvinvointiin liittyviä uudelleensuuntaamisen tarinoita aineistossamme rakentui 39 nuorelle, joista neljän tarinat sisälsivät myös kohtaamattomuuden

ilmaisuja. Ilmaisuiissa korostuivat erityisesti kuvaukset kouluhyvinvointihaasteista ja opiskelun kuormittavuudesta (ks.. Väliavaara, Paakkari, Aro & Torppa 2018).

Selvästi tyypillisin uudelleensuuntaamisen harkinnasta kertova tarina liittyi lukio-opintojen rankkuuteen. Koulutyön kuormittavuus ja joskus hyvinkin korkealle asetettujen tavoitteiden saavuttaminen saivat nuoret kertomaan stressistä ja burnoutista. Vaikka stressiä kuvanneet nuoret pärjäsivät koulussa keskimääräistä paremmin ja opiskelivat lukiossa, joukossa oli myös ammatillisissa opinnoissa opiskelevia ja kaksoistutkintoa suorittavia nuoria.

Uudelleensuuntaamisen sijaan voidaan kuitenkin useimmin puhua näiden nuorten sopeutumisesta: opinnot olivat tuntuneet raskaimmilta opintojen alkuvuosina, ja opintojen edetessä opiskelumotivaatio sai heidät pysymään kiinni koulutuksessa. Nuoret mainitsivat sopeutumista edistävinä tekijöinä ensisijaisesti toisen asteen opintoja seuraavan ammatti- tai koulutustoiveen (n = 10) sekä toiseksi kouluun liittyviä seikkoja, kuten innon oppia uutta, kivat oppiaineet, koulukaverit, ilmapiiirin tai opettajan (n = 9). Eräänlaisesta näköalattomuudesta voidaan puhua kuitenkin niillä nuorilla, jotka olivat hakeneet lukioon alhaisella keskiarvolla ja joiden tavoitteet olivat asetettu korkeakoulutukseen – näihin polkuihin yhdistyi joskus myös peruskoulun aikaisia opiskeluvaikeuksia.

Koulunkäyntivaikeuksista huolimatta opintoihin olivat sopeutuneet myös ne nuoret, joiden kouluhyvinvointia kuormittivat nimenomaisesti opiskeluvaikeudet tai vaikeudet opettajien kanssa. Vaikeuksia koettiin sekä lukiossa ammatillisissa opinnoissa ja niihin liittyvillä työssäoppimisjaksoilla. Varsinaisesti opiskeluvaikeuksien vuoksi keskeyttämistä tai opiskelualan vaihtoa harkitsevia oli kuitenkin hyvin vähän, yhteensä kymmenen nuorta, joista kahdeksan oli lopettanut tai vaihtanut opiskelupaikkaa. Tyypillisesti opintoja oli uudelleensuunnattu useita kertoja linjalta toiselle tai oli otettu vauhtia lisäopetuksesta. Uudelleensuuntausta koulunkäyntivaikeuksien tai opettajilta saadun puutteen vuoksi määrittä tyypillisesti joko koulutuspolkujen epäjohdonmukaisuus, epätietoisuus tai katkonaisuus.

Opintojen uudelleensuuntaamisen yleisyydestä ja erityisyydestä

Lopuksi yhdistämme tuloksia ja tulkintoja eri aineistoista. Ensimmäinen tavoitteemme oli tarkastella nuorten yhdeksännen luokan toiveita ja sijoittumista toiselle asteelle.

Tyypillisimmin aineistossamme esiintyviä nuoria yhdistivät keskimäärin hyvä koulumenestys ja itsenäisesti tehty koulutusvalinta. Nuorten joukosta tuli kuitenkin esiin myös kaksi

koulutusvalintatyyppejä, joiden valinnat olivat ristiriitaisia:: yhtäältä päämäärätietoiset nuoret joiden valintoja rajoittivat opiskeluvaikeudet, ja toisaalta epävarmat valitsijat, jotka kokivat saaneensa vähän tukea opinnoilleen. Näihin ryhmiin profiloituneet nuoret olivat keskimääräistä useammin aloittaneet toisen asteen opinnot ammatillisissa, mutta toisinaan myös lukio-opinnoissa. He olivat harkinneet opintojen uudelleensuuntaamista useammin kuin koulussa hyvin menestyneet oppilaat (taulukko 3).

Vastauksena toiseen tutkimuskysymykseemme totesimme, että opintojen uudelleensuuntaaminen oli lähes yhtä yleistä lukiossa ja ammatillisissa opinnoissa: opintojaan oli uudelleensuunnannut tai sitä harkinnut noin viidennes molempien oppilaitosten nuorista (taulukko 2). Koulutusvalintaprofiileja ja taustatekijöitä analysoimalla (ks. myös liitetaulukko 2) nostimme uudelleensuuntaamista harkinneita yhdistäviksi tekijöiksi muun muassa opiskeluvaikeudet ja koulutyön kuormittavuuden, mutta myös näiden tekijöiden yhdistymisen erityisen päämäärätietoiseihin tavoitteisiin tai tavoitteiden muutoksiin.

Vastataksemme kolmanteen tutkimuskysymykseen nostammekin esiin havaintoja tyypillisistä yhdeksännen luokan koulutusvalintaprofiilien ja uudelleensuuntaamisen tarinoiden yhdistelmistä. Tulkitsemme, että uudelleensuuntaamiset ovat eräänlaisia sijoituksia ja siirtymiä kahdella ulottuvuudella: koulutus- ja uravalinnan sekä koulunkäynnin kuormittavuuden akseleilla (ks. esim. Niemi 2016; Väliavaara ym. 2018).

Uudelleensuuntaamisen tarvetta ei tyypillisesti syntynyt valtaosalle nuorista, joiden opinnot sujuivat ja joilla oli jo yhdeksännellä luokalla vähintään kohtalainen ja kohtalaisen pysyvä varmuus koulutus- ja uravalinnoista (koulumenestyvien ja itsenäisiä valintoja tekevien profiili). Osalle näistä nuorista ($n = 12$) opiskelu kuitenkin osoittautui niin *kuormittavaksi*, että he miettivät opintojen keskeyttämistä tai opiskelupaikan vaihtamista. Kuormittavuus saattoi liittyä puutteellisiin pohjataitoihin, rajalliseen suomen kielen taitoon tai kovaan koulutuskilpailuun. Koulunkäynnin kuormittavuuteen liittyvät pohdinnat opintojen keskeyttämisestä tai niiden uudelleensuuntaamisesta keskittyivät tyypillisesti lukio-opintoihin (28 hyvinvointiin liittyvää uudelleensuuntaamisen tarinaa 38:sta), ja niitä ilmaisi myös osa ($n = 12$) epävarmojen valintojen ja vähäisen tuen profiiliin luokittuneista lukiossa opiskelevista nuorista.

Valtaosa koulumenestyvistä ja itsenäisiä valintoja tehneistä nuorista oli kuitenkin sopeutunut opintoihinsa ja jatkanut niitä. Heidän vastauksensa sisälsivät ilmaisuja sinnikkyydestä (*perseverance of effort*), jonka Tang, Wang, Guo ja Salmela-Aro (2019) ovat todenneet merkittäväksi välittäjäksi tavoitteiden asettamisen ja koulutukseen sitoutumisen välillä. Koulutukseen sitoutumista olivat edistäneet vahvat ammatti- ja koulutustoiveet, mutta myös kouluhyvinvointia tukevat tekijät, kuten kannustava ilmapiiri, opettajat ja koulukaverit. Muutamat nuoret olivat kuitenkin suunnanneet opintojaan uudelleen joko opintojen aikana tai valmistumisen jälkeen. Tällöin saavutettu uravarmuus sai opinnot tuntumaan mielekkäiltä ja ponnistelun arvoisilta.

Opintojaa uudelleensuuntasi myös osa niistä nuorista, joiden koulutus- ja uravalinnat olivat vielä epävarmoja mutta jotka sijoittuivat koulunkäynnin kuormittavuuden perusteella akselin keskivaiheille eli epävarmojen valintojen ja vähäisen tuen profiiliin. Heidän uudelleensuuntaamisen tarinoidensa kokonaisuudessa oli tyypillisimmin kyse urasuunnitelmien ja koulutuksen *kohtaamattomuudesta*, eräänlaisesta koulutussiirtymään luonnollisena osana liittyvästä identiteettityöstä (Myllyniemi & Kiilakoski 2018; Stokes & Wyn 2007). Tämän profiilin ja uudelleensuuntaamisen yhdistelmissä (n = 20) nuori oli tyypillisesti todennut hakeneensa tai tulleen valituksi hänelle sopimattomalle tai epäkiinnostavalle alalle, joten hän etsi opinnoilleen uutta suuntaa. Vaikka opintojen ja odotusten kohtaamattomuuteen liittyviä uudelleensuuntaamisen tarinoita oli myös lukiossa, yleisimmin niitä ilmeni ammatillisissa tai muissa opinnoissa olevien nuorten puheessa (36/ 49 kohtaamattomuuden tarinaa).

Koulutyön kuormittavuuden ja koulutus- ja uravarmuuden akseleilla ristiriitaisiin ääripäihin sijoittuivat nuoret, joiden profiilissa yhdistyivät päämäärätietoiset valinnat ja opiskeluvaikeudet. Tyypillisimmin heidän uudelleensuuntaamisen tarinansa kertoivat jo yhdeksänneltä luokalta alkaneesta tavoitteiden ja kuormittavuuden yhteensovittamattomuudesta (ks. myös Varjo, Kalalahti & Jahnukainen 2018), jota he pyrkivät ratkaisemaan uudelleensuuntaamalla opintojaan. Uusia suuntia etsittiin useimmin ammatillisten opintojen ja muiden opiskelupaikkojen välillä, tempoillen ja haparoiden, etsien toimivaa reittiä omien toiveiden ja tarjolla olevien opiskelupaikkojen väliltä. Koulunkäynnin vaikeus viivästytti opintoja ja toi esiin neuvottomuuden ilmaisuja.

Aineistosta ei piirtynyt esiin erityistä maahanmuuttotaustaisia nuoria yhdistävää uudelleensuuntaamisen tarinaa, vaan nuorten ilmaisuissa näkyi samanlainen tarinoiden kirjo kuin valtaväestön keskuudessa. Maahanmuuttotaustaisten nuorten koulutuksellista yhdenvertaisuutta haastoivat kuitenkin aineiston kokonaisuudessa erityiset tekijät, joita yhdistivät samanaikaisesti siirtymien keskimääräistä runsaampi monipolvisuus ja tarjolla olevien vaihtoehtojen kapea-alaisuus. Monipolvisuus näkyi aiempia tutkimuksia myötäillen runsaampana opintojen uudelleensuuntaamisena: ensisijaisen hakukohteen vaihtumisena toissijaiseen muita useammin ja opiskelupaikan hakemisena lisäopetuksen kautta (ks. myös Opetus- ja kulttuuriministeriö & Opetushallitus 2018).

Eräs selitys maahanmuuttotaustaisten nuorten muita monipolvisemmalle koulutusvalinnalle saattaa näkyä muodostamissamme koulutusvalintaprofiileissa, jotka kuvasivat, miten maahanmuuttotaustaisten nuoret ja erityisesti pojat tekivät valintansa keskimääräistä useammin päämäärätietoisten tavoitteiden ja opiskeluvaikeuksien ristivedossa (kuvio 1; ks. myös D'hondt ym. 2016 Raleigh & Kao 2010). Tyypillisesti ne maahanmuuttotaustaiset nuoret, jotka olivat yhdeksännellä luokalla varmoja koulutus- ja uravalinnoistaan mutta joilla oli opiskeluvaikeuksia, olivat kokeneet etteivät toiveet ja opinnot kohdanneet (16 tarinaa päämäärätietoiset valinnat ja opiskeluvaikeudet -profiilin 18 tarinasta). Yhtäältä kyse oli opiskelun kuormittavuudesta – toisen asteen opintoihin saadun tuen vähyydestä – ja toisaalta siitä, että vaikkapa kielitaito tai opintomenestys eivät antaneet edellytyksiä tulla valituksi toivottuun opiskelupaikkaan. Esimerkiksi kapea-alaiset kansainvälisten opintojen vaihtoehdot olisivat edellyttäneet parempia arvosanoja tai opintoja ulkomailla. Toisen asteen opinnot eivät siten usein vastanneet nuorten koulutus- ja uratavoitteita.

Johtopäätöksiä

Opintojen uudelleensuuntaaminen ja varmuuden saavuttaminen uravalinnasta muodostavat nuoren elämänsuunnittelun kannalta tärkeän, luonnollisen ja pitkäkestoisen prosessin (Vanhalakka-Ruoho 2010). Opintojen uudelleensuuntaamiseen toisella asteella näyttävät vaikuttavan muutokset koulutus- ja uratavoitteissa sekä opintojen kuormittavuus (ks. Niemi 2016; Väliavaara ym. 2018). Suurimmalla osalla nuorista varmuus koulutus- ja uravalinnoista sekä opintojen kuormittavuus kehittyvät yhdessä suotuisaan suuntaan. Osalla nuorista tavoitteiden muutokset tai kokemukset toisen asteen opinnoista edellyttävät opintojen uudelleensuuntaamista tai sopeutumista opintoihin. Kuormittaviin opintoihin sitoutuminen

edellyttää sinnikkyyttä ja resursseja (Tang ym. 2019), mutta keskeyttäminen ja uudelleensuuntaaminen lisäävät riskiä jäädä koulutuksen ulkopuolelle (ks. esim. Haapakorva ym. 2018). Mitä useampia suunnanottoja nuori tekee, sitä enemmän hän tarvitsee ympäristön ja aiempien opintojen tuomia voimavaroja (ks. myös Aaltonen & Lappalainen 2013).

Tutkimuksen kohdennus maahanmuuttotilanteisiin nuoriin tekee erityisen hyvin näkyväksi, ettei koulutuksen uudelleensuuntaamiseen liittyviä riskejä voida ratkaista vain tukemalla uravarmuuden saavuttamista, vaan ratkaisuja on etsittävä koulujen toiminta- ja organisaatiokulttuurista. Suunnanottojen monimuotoisuus ja pitkäkestoisuus tuovat esiin, että toisen asteen nivelvaihe olisi mielletävä nykyistä pidemmäksi ja moninaisemmaksi elämänvaiheeksi, jonka kuluessa nuori alkaa suunnitella omaa jatkokoulutustaan ja selkeyttää valintojaan, ja lopulta hän hakeutuu jatkokoulutukseen (ks. myös Vehviläinen 2008). Ne nuoret, joiden urasuunnitelmat ja toteutunut koulutusvalinta eivät vielä tai eivät enää kohdanneet, olisivat tarvinneet uravarmuuden saavuttaakseen varsinkin ammatillista itsetutkiskelua peruskoulun loppupuolella (ks. Varjo ym. 2018). Monet heistä joutuivat tekemään valintansa liian varhain. Nivelvaihe osoittautui liian jäykäksi, ja koulutusjärjestelmään rakennettu oletus yhdeksännen luokan uravarmuudesta jäi saavuttamatta.

Tavoitteiden kohtaamattomuus opintojen kanssa sekä opiskelun kuormittavuus yhdistyvät laajempaan koulutuksen nivelvaiheiden problematiikkaan, nuorten elämänhallintaan sekä työllistymiseen. Näitä ongelmakohtia on nykyisessä hallitusohjelmassa pyritty huomioimaan sekä kohdentamalla tukitoimia erityisesti maahanmuuttajataustaisille nuorille että vahvistamalla oppilashuoltoa ja ohjausta yleisemmin oppivelvollisuuden laajentamisen yhteydessä (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2020). Koulutuspolitiikan lisäksi opintojen keskeyttäminen on työvoima-, sosiaali- ja nuorisopoliittinen kysymys. Monialaisesti toteutettavaa ohjausta olisi kehitettävä niin, että se pystyisi tukemaan koulutussiirtymiä monimuotoisena elämänvaiheena, johon yhä useammin sisältyy haaskelua ja haparointia.

¹ Transitions and educational trajectories of immigrant youth: A 4-year longitudinal study from compulsory to further education -tutkimushankkeen rahoitti Suomen Akatemia (päättönumerot 275324 ja 277814, ks. myös Jahnukainen, Kalalahti & Kivirauma 2019).

Lähteet

- Aaltonen, S. & Lappalainen, S. 2013. Samalla viivalla? Koulutuspolulta poikenneiden nuorten resurssit ja toisen asteen koulutus. Teoksessa K. Brunila, K. Hakala, E. Lahelma & A. Teittinen (toim.) Ammatillinen koulutus ja yhteiskunnalliset eronteot. Helsinki: Gaudeamus, 110–127.
- Bryman, A. 2006. Integrating quantitative and qualitative research: how is it done? *Qualitative Research* 6 (1), 97–113.
- D’hondt, F., Van Praag, L., Van Houtte, M. & Stevens, P. A. J. 2016. The attitude–achievement paradox in Belgium: An examination of school attitudes of ethnic minority students. *Acta Sociologica* 59 (3), 215–231.
- Eurostat. 2019. Early leavers from education and training. Statistics explained. http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Early_leavers_from_education_and_training. (Luettu 21.5.2019.)
- Haapakorva, P., Ristikari, T. & Kiilakoski, T. 2018. Toisen asteen opintojen keskeyttämisen taustatekijöitä. Teoksessa E. Pekkarinen & S. Myllyniemi (toim.) Opin polut ja pientareet. Nuorisobarometri 2017. Valtion nuorisoneuvoston julkaisuja 58. Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 200. Helsinki: Valtion nuorisoneuvosto, 167–177.
- Harinen, P. & Halme, J. 2012. Hyvä, paha koulu: Kouluhyvinvointia hakemassa. Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto, verkkojulkaisuja 56. Helsinki: Suomen Unicef, Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisotutkimusseura.
- Hiilamo, H., Määttä, A., Koskenvuo, K., Pyykkönen, J., Räsänen T. & Aaltonen, S. 2017. Nuorten osallisuuden edistäminen. Selvitysmiehen raportti. Diak Puheenvuoro 11. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu.
- Holmberg, L., Kalalahti, M., Varjo, J., Kivirauma, J., Mäkelä, M-L., Saarinen, M., Zacheus, T. & Jahnukainen, M. 2018. Educational trajectories of immigrant-origin youths in Finland: A mixed methods analysis. *Journal of Education and Work* 31 (7–8), 563–578.
- Holopainen, J., Kalalahti, M. & Varjo, J. 2017. ”Mun tehtävä on tukea ja esittää kysymyksiä ja kulkea rinnalla” – Asiantuntijoiden näkemyksiä maahanmuuttajataustaisten nuorten siirtymisestä toiselle asteelle. *Kasvatus* 48 (3), 203–216.
- Ilmakunnas, I., Kauppinen, T. M. & Kestilä, L. 2015. Sosioekonomisten syrjäytymisriskien kasautuminen vuonna 1977 syntyneillä nuorilla aikuisilla. *Yhteiskuntapolitiikka* 80 (3), 247–262.
- Jahnukainen, M., Kalalahti, M. & Kivirauma, J. 2019. Oma paikka haussa – Maahanmuuttotataustaiset nuoret ja koulutus. Helsinki: Gaudeamus.
- Johnson, R. B, Onwuegbuzie, A. J. & Turner, L. A. 2007. Toward a definition of mixed methods research. *Journal of Mixed Methods Research* 1 (2), 112–133.

Kalalahti, M., Niemi, A-M., Varjo, J. & Jahnukainen, J. 2020. Diversified transitions and educational equality? Negotiating the transitions of young people with immigrant backgrounds and/or special educational needs. *Nordic Studies in Education* 40 (1), 36–54.

Kalalahti, M., Varjo, J. & Jahnukainen, M. 2017. Immigrant-origin youth and the determination of choice for upper secondary education in Finland. *Journal of Youth Studies* 20 (9), 1242–1262.

Keski-Petäjä, M. & Witting, M. 2016. Vanhempien koulutus vaikuttaa lasten valintoihin. Tieto & trendit. Asiantuntija-artikkelit ja ajankohtaisblogit. Helsinki: Tilastokeskus. <http://www.tilastokeskus.fi/tietotrendit/artikkelit/2016/vanhempien-koulutus-vaikuttaa-lasten-valintoihin/>. (Luettu 21.5.2019.)

Kilpi-Jakonen, E. 2011. Continuation to upper secondary education in Finland: Children of immigrants and the majority compared. *Acta Sociologica* 54 (1), 77–106.

Kilpi-Jakonen, E. 2017. Maahanmuuttajien lasten koulutussiirtymät toisen asteen koulutuksen läpi ja korkeakouluun. *Kasvatus* 48 (3), 217–231.

Kirjavainen, T. & Pulkkinen, J. 2017. Takaako samanlainen tausta samanlaisen osaamisen? Maahanmuuttajataustaisten ja kantaväestön oppilaiden osaamiserot PISA 2012 - tutkimuksessa. *Kasvatus* 48 (3), 189–202.

Kirjavainen, T., Pulkkinen, J. & Jahnukainen, M. 2016. Special education students in transition to further education: A four-year register-based follow-up study in Finland. *Learning and Individual Differences* 45, 33–42.

Konu, A. 2002. Oppilaiden hyvinvointi koulussa. *Acta Universitatis Tamperensis* 887.

Kupiainen, S. 2016. Toisen asteen valinta. Teoksessa R. Hotulainen, A. Rimpelä, S. Karvonen, S. Kupiainen, P. Lindfors, J. M. Kinnunen, J. Minkkinen, M-P. Vainikainen & T. Wallenius. Metropolialueen nuorten siirtyminen yläkoulusta toiselle asteelle: osaaminen ja hyvinvointi. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 27/2016. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia, 59–63.

Kurki, T. 2018. Immigrant-ness as (mis)fortune? Immigrantisation through integration policies and practices in education. *Helsingin yliopisto, kasvatustieteellinen tiedekunta. Kasvatustieteellisiä tutkimuksia* 40.

Kuukka, K., Ouakrim-Soivio, N., Pirinen, T., Tarnanen, M. & Tiusanen, M. 2015. Maahanmuuttajataustaisten oppijoiden kielen oppimisen tuki. Teoksessa T. Pirinen (toim.) Maahanmuuttajataustaiset oppijat suomalaisessa koulutusjärjestelmässä: Koulutuksen saavutettavuuden ja opiskelun aikaisen tuen arviointi. Julkaisut 17:2015. Helsinki: Kansallinen koulutuksen arviointikeskus, 85–130.

Myllyniemi, S. & Kiilakoski, T. 2018. Tilasto-osio. Teoksessa E. Pekkarinen & S. Myllyniemi (toim.) *Opin polut ja pientareet. Nuorisobarometri 2017*. Valtion nuorisoneuvoston julkaisuja 58. Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 200. Helsinki: Valtion nuorisoneuvosto, 9–117.

Mäkelä, M-L. 2019. Toiset tytöt? Suomalaisten maahanmuuttotasaustaisten tyttöjen toimijuus peruskoulusta toiselle asteelle siirryttäessä. Turun yliopiston julkaisuja C 483.

Niemi, P. 2016. Ohjaus ja oppilaiden urapohdinta: Turkulaisten peruskoulun päättöluokkalaisten ohjauskokemukset urapohdinnan selittäjinä. Turun yliopiston julkaisuja C 423.

OECD. 2019a. Education at a glance 2019: OECD indicators. Country note: Finland. Paris: OECD.

OECD. 2019b. Investing in youth: Finland. Paris: OECD.

Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2020. Oppivelvollisuuden laajentaminen. Ajankohtaista: Hankkeet ja säädösvalmistelu. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö. <https://minedu.fi/oppivelvollisuuden-laajentaminen>. (Luettu 3.8.2020.)

Opetus- ja kulttuuriministeriö & Opetushallitus. 2018. Vipunen. Opetushallinnon tilastopalvelu. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö & Opetushallitus. <https://vipunen.fi/fi-fi>. (Luettu 18.9.2020.)

Palola, E., Hannikainen-Ingman, K. & Karjalainen, V. 2012. Nuorten syrjäytymistä on tutkittava pintaa syvemmin. Yhteiskuntapolitiikka 77 (3), 310–315.

Pekkarinen, E. & Myllyniemi, S. (toim.) 2018. Opin polut ja pientareet. Nuorisobarometri 2017. Valtion nuorisoneuvoston julkaisuja 58. Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 200. Helsinki: Valtion nuorisoneuvosto

Penonen, S. & Ågren, S. 2018. Ammatillisen koulutuksen läpäisyn määrällisen seurannan selvitys lukuvuodelta 2016–2017. Raportit ja selvitykset 2018:2. Helsinki: Opetushallitus.

Pitkäniemi, H. 2015. Mixed methods -lähestymistapa kasvatustieteessä: argumentaatiosta kehittämiseen. Kasvatus 46 (3), 262–268.

Raleigh, E. & Kao, G. 2010. Do immigrant minority parents have more consistent college aspirations for their children? Social Science Quarterly 91 (4), 1083–1102.

Rantanen, E. & Vehviläinen, J. 2007. Kannattavaa opiskelua? Opintojen keskeyttäminen ammatillisissa oppilaitoksissa. Helsinki: Opetushallitus.

Ristikari, T., Keski-Säntti, M., Sutela, E., Haapakorva, P., Kiilakoski, T., Pekkarinen, E., Kääriälä, A., Aaltonen, M., Huotari, T., Merikukka, M., Salo, J., Juutinen, A., Pesonen-Smith, A. & Gissler, M. 2018. Suomi lasten kasvuympäristönä: Kahdeksantoista vuoden seuranta vuonna 1997 syntyneistä. Raportti 7/2018. Nuorisotutkimusverkosto / Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 210. Helsinki: THL.

Stokes, H. & Wyn, J. 2007. Constructing identities and making careers: Young people's perspectives on work and learning. International Journal of Lifelong Education 26 (5), 495–511.

Tang, X., Wang, M-T., Guo, J. & Salmela-Aro, K. 2019. Building grit: The longitudinal pathways between mindset, commitment, grit, and academic outcomes. *Journal of Youth and Adolescence* 48. <https://link.springer.com/article/10.1007/s10964-019-00998-0>. (Luettu 1.6.2020.)

Tilastokeskus. 2015a. Liitetaulukko 1. Lukiokoulutuksessa, ammatillisessa koulutuksessa, ammattikorkeakoulukoulutuksessa ja yliopistokoulutuksessa keskeyttäminen lukuvuosina 2000/2001–2014/2015, %. Koulutuksen keskeyttäminen, 2015. Helsinki: Tilastokeskus. http://www.stat.fi/til/kkesk/2015/kkesk_2015_2017-03-17_tau_001_fi.html. (Luettu 21.5.2019.)

Tilastokeskus. 2015b. Oppilaitosten määrä laski edelleen, lakkautuksia eniten Pirkanmaalla. Koulutuksen järjestäjät ja oppilaitokset, 2014. Helsinki: Tilastokeskus. http://www.stat.fi/til/kjarj/2014/kjarj_2014_2015-02-12_tie_001_fi.html. (Luettu 24.3.2016.)

Tilastokeskus. 2016. Postinumeroalueittainen avoin tieto, Asukkaiden koulutusaste, 2013. Helsinki: Tilastokeskus. http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/en/Postinumeroalueittainen_avoin_tieto. (Luettu 24.3.2016.)

Tilastokeskus. 2017. Liitetaulukko 1. Peruskoulun 9. luokan päättäneiden välitön sijoittuminen jatko-opintoihin 2000–2017. Koulutukseen hakeutuminen, 2017. Helsinki: Tilastokeskus. http://www.stat.fi/til/khak/2017/khak_2017_2018-12-13_tau_001_fi.html. (Luettu 18.4.2019.)

Upadaya, K. & Salmela-Aro, K. 2017. Developmental dynamics between young adults' life satisfaction and engagement with studies and work. *Longitudinal and Life Course Studies* 8 (1), 20–34.

Vanhalakka-Ruoho, M. 2010. Relational aspects in career and life-designing of young people. *International Journal for Educational and Vocational Guidance* 10 (2), 109–123.

Varjo, J., Kalalahti, M. & Jahnukainen, M. 2018. ”Ei oikein mikään oo mun juttu” – Rajoittuneita ja rajoitettuja siirtymiä peruskoulusta eteenpäin. *Nuorisotutkimus* 36 (4), 19–34.

Vehviläinen, J. 2008. Kuvauksia koulutuksen keskeyttämisestä. Helsinki: Opetushallitus.

Valtiontalouden tarkastusvirasto. 2015. Maahanmuuttajaoppilaat ja perusopetuksen tuloksellisuus. Tuloksellisuustarkastuskertomus 12/2015. Helsinki: Valtiontalouden tarkastusvirasto.

Väliavaara, H., Paakkari, L., Aro, T. & Torppa, M. 2018. Kouluhyvinvointi oppilaiden kuvaamana. *Kasvatus* 49 (1), 6–19.

Zacheus, T. & Kivirauma, J. 2018. ”Lannistaminen vastaan realismin opettaminen” – Maahanmuuttajataustaisten nuorten siirtymä perusasteelta toiselle asteelle oppilaiden ja asiantuntijoiden kokemana. Teoksessa A. Jauhiainen, J. Kivirauma & H. Kinnari (toim.) *Koulutus hallinnassa. Juhlakirja professori Heikki Silvennoisen täyttäessä 60 vuotta* 23.2.2018. Turun yliopisto, kasvatustieteiden tiedekunta. Julkaisusarja A 216, 129–158.

Saapunut toimitukseen 16.6.2019

Hyväksytty julkaistavaksi 7.8.2020

---LIITETAULUKKO 1 tähän---

---LIITETAULUKKO 2 tähän---

TAULUKKO 1. Vastaajajoukko seuranta-asteissa (N = 357)

	Aineiston rooli	N	Opiske- lemassa	Muu ¹	Keskeyt- tämisen harkinta	Vaihtami- sen harkinta	Keskeyt- tänyt/ vaihtanut	Puuttuu
9.lk	Profiilit, taustatiedot	357						
I syksy	Tieto opiskelupaikasta	340	331	16				10
I kevät	Harkinnan yleisyys ja tarinat	298	289	9	26	29	6	59
II kevät		291	284	7				66
III kevät	Harkinnan tarinat	173	na ²		21	24	6	184

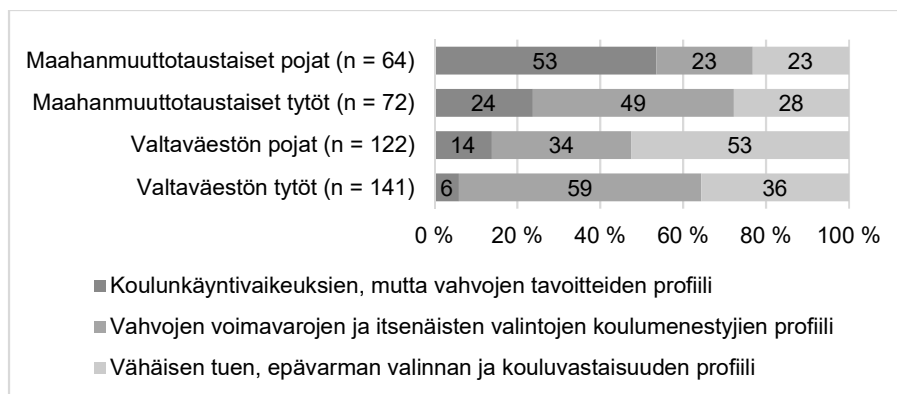
¹ Esim. Lisäopetus, äitiysvapaa, tutkintoon johtamaton koulutus, kotona, töissä ilman tutkintoa.

² Ei verrannollinen (valmistuneita, opiskelevia, työelämään siirtyneitä tai siirtyviä, kotona, äitiysvapaalla).

TAULUKKO 2. Opiskelutilanne peruskoulua seuraavana syksynä maahanmuuttotaustan ja koulutusvalintaprofiilin mukaan (n = 357)

	Lukio		Ammatillinen oppilaitos		Muu ¹		Yhteensä	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Maahanmuuttotaustaiset tytöt	37	62 %	20	33 %	3	5 %	60	100 %
Maahanmuuttotaustaiset pojat	23	43 %	27	50 %	4	7 %	54	100 %
Valtaväestön tytöt	95	77 %	23	19 %	6	5 %	124	100 %
Valtaväestön pojat	67	62 %	39	36 %	3	3 %	109	100 %
$\chi^2 = 22,08$, df = 6, p < 0,01								
Epävarmoja valintoja ja vähäistä tukea	61	52 %	47	40 %	10	9 %	118	100 %
Vahvoja tavoitteita ja koulunkäyntivaikeuksia	29	41 %	37	52 %	5	7 %	71	100 %
Koulumenestystä ja itsenäisiä valintoja	132	84 %	25	16 %	1	1 %	158	100 %
$\chi^2 = 52,90$, df = 4, p < 0,001								
Kaikki	222	64 %	109	31 %	16	5 %	347	100 %

¹Valmistava opetus, lisäopetus

KUVIO 1. Koulutusvalintaprofiilit maahanmuuttotoukustan mukaan (% , n = 357; $\chi^2(6) = 69,95$, $p < .001$.)

TAULUKKO 3. Uudelleensuuntaamisen harkinta opiskelupaikan¹, maahanmuuttotoukustan ja koulutusvalintaprofiilien mukaan (% , n = 357)

	Ei		Kyllä		Yhteensä (100 %)
Lukio	176	80,4 %	43	19,6 %	219
Ammatillinen oppilaitos	84	77,8 %	24	22,2 %	108
$\chi^2 = 0,30$, $df = 1$, $p > 0,5$					
Maahanmuuttotoukustaiset tytöt	41	65,1 %	22	34,9 %	63
Maahanmuuttotoukustaiset pojat	43	74,1 %	15	25,9 %	58
Valtaväestön tytöt	93	75,0 %	31	25,0 %	124
Valtaväestön pojat	93	86,1 %	15	13,9 %	108
$\chi^2 = 10,45$, $df = 3$, $p < 0,5$					
Epävarmoja valintoja ja vähäistä tukea	81	68,6 %	37	31,4 %	118
Päämäärätietoisia tavoitteita ja koulunkäyntivaikeuksia	52	69,3 %	23	30,7 %	75
Koulumenestystä ja itsenäisiä valintoja	137	86,2 %	22	13,8 %	159
$\chi^2 = 14,53$, $df = 2$, $p < 0,01$					

¹ Opiskelupaikka peruskoulua seuraavana syksynä. Muita opintoja suorittavat (mm. valmistava ja lisäopetus) jätetty pois vertailusta.

LIITETAULUKKO 1. Valintaprofiilit, ryhmittelyanalyysin standardoidut keskiarvot (Z-piste), summamuuttujien tunnusluvut sekä muuttujien kysymykset

		1	2	3
Kuinka paljon seuraavat henkilöt vaikuttavat valintapäätökseen?				
Vanhemmat/huoltajat	ei lainkaan <0> erittäin paljon	-0,32	0,98	-0,29
Opinto-ohjaaja		0,02	0,7	-0,37
Opiskeluvaikeuksien summamuuttuja (Cronbachin alfa = 0,92); ei lainkaan <0> runsaasti				
		-0,02	0,77	-0,51
Opetuksen seuraaminen oppitunneilla; Työskentely ryhmissä; Kirjoittamista vaativien tehtävien tekeminen; Lukemista (esim. kirjasta) vaativien tehtävien tekeminen; Suullisten esitysten pitäminen; Koulukavereiden kanssa toimeen tuleminen; Opettajien kanssa toimeen tuleminen.				
Oppilaan ilmoittama poissaolojen yleisyys	ei lainkaan <0> runsaasti	0,3	0,31	-0,54
Oppilaan ilmoittama kaikkien aineiden keskiarvo	4 <0> 10	-0,18	-0,36	0,59
Valintamäärätietoisuuden summamuuttuja (Cronbachin alfa = 0,63); ei lainkaan samaa mieltä <0> erittäin samaa mieltä				
		-0,47	0,59	0,11

Olen miettinyt, mitä haluaisin tulevaisuudeltani; Tiedän tulevaisuuteni olevan itsestäni kiinni; Tiedän, mihin ammattiin tai uralle haluan; Uskon, että hyvä koulutus takaa pysyvän työn.

Jos sinulla on vaikeuksia koulunkäynnissä, kuinka usein saat apua?

Koulusta (esim. tukiopetuksena)	en juuri koskaan <0> aina kun tarvitsen	-0,72	0,1	0,61
Kotoa (esim. vanhemmilta tai sisaruksilta)		-0,85	0,31	0,58
Koulumyönteisyys	en pidä lainkaan <0> pidän paljon	-0,53	0,65	0,27

1 = Epävarmoja valintoja ja vähäistä tukea

2 = Määrätietoisia valintoja ja koulunkäyntivaikeuksia

3 = Koulumenestystä ja itsenäisiä valintoja

LIITETAULUKKO 2. Opintojen uudelleensuuntaamisen harkitseminen koulunkäynnin osa-alueiden mukaan

		Ei ole harkinnut		On harkinnut				p-arvo	Mann-Whitneyn U-testi
Lukukausi		ka.	n	ka.	n	t-testi	df		
Opiskeluvaikeuksia (1 = ei lainkaan, 4 = runsaasti)	I lukuvuosi	1,5	215	1,8	53	-3,14	266,0	0,002	0,000
	II lukuvuosi	1,5	217	1,8	59	-3,39	274,0	0,001	0,687
Koulumyönteisyys (1 = ei lainkaan 4 = hyvin paljon)	I lukuvuosi	3,2	214	2,5	55	6,21	78,3	0,000	0,000
	II lukuvuosi	2,9	217	2,5	59	3,91	89,5	0,000	0,000
Koulutyön raskaus (1 = jatkuvasti liian vähäinen, 5 = jatkuvasti liian suuri)	I lukuvuosi	3,3	215	3,2	54	0,19	60,3	0,847	0,001
	II lukuvuosi	3,2	216	3,5	58	-2,29	74,5	0,025	0,001